

Vzgojevalne šole neogibljava potreba zdanjega časa.

Principiis obsta sero medicina paratur.

Kaj so vzgojevalne šole? Učni zavodi, kateri so si na svoj prapor zapisali versko in na vrtenje volje v dobrem, ter smatrajo za pravi smoter ljudske prosvete vzgojo vsega národa v spolnovanji domačih čednosti in zburjanji npravnega značaja, imenujejo se vzgojevalne šole; one morajo postati tudi vzor (ideal) prihodnje ljudske šole. — Je-li so v resnici potrebni današnjemu času taki zavodi in kako jih osnovati, da se z oplemeničenjem srcá ne zanemarja znanstveni napredek pri šolskej mladini?

Osnovanje vzgojevalnih šol je zlasti dandanes zeló potrebna reč. Vsaka šola ima veliko večjo veljavo, ako ne izobražuje samo jednostransko uma in pameti, marveč vsega človeka. Že važna naloga, ki jo ima šola izpolnovati, kakor tudi žalostne družbinske razmere in osobito zeló slabi vzgledi zdanjega časa, ki vplivajo na odgojo mladine, zahtevajo z neogibljivo in zapovedljivo silo, da se morajo vse šole preustrojiti v odgojevalne šole. Da je ta zahteva čisto opravičena, živo pričajo tudi divji izrastki današnje dobe.

Ako pogledamo nekoliko v statistiko našega časa, v katerej najdemo zapisane zmote in pregrehe raznih stanov, moramo hoté ali nehoté priznavati, da se božje in človeške zapovedi in ukazi ne samo ne izpolnujejo, ampak zaničujejo in zasramujejo. Mnogovrstni umori, razne tatvine in roparije, krive prisege, razuzdanost, požrešnost in pijanost, splošno izopačevanje živeža in druge ostudne prevarljivosti pri trgovinstvu in obrtniji, so nam živi dokazi, da npravno življenje danes skoraj čisto nič ne veljá in da odkritosrčnost, dobrosrčnost, priproste lepe šege in domoljubne razmere pri zdanjem rodu čedalje bolj ginejo. Nepoštenost, nezvestoba, nezanesljivost, pregrehe, ki jih nahajamo med posli obojega spola, podkopovalni in razdejavni nameri pogubljivega socializma, kažejo nam tudi nizke stanove v zeló slabem moralnem stanji. Pa tudi naša šolska mladina ni taka, kakor se jo nekateri domišljujejo, ki šolo le od zunaj vidijo, ter si jo le v vzoru mislijo, kakoršna bi morala biti, v resnici pa vender le ni. Iz vseh krajev naše daljne in ožje domovine slišijo se pritožbe o bolj in bolj množéči se razuzdanosti, o nepokorščini, upornosti in trdoglavnosti šolske mladine; ljubezen in udanost do staršev in učenikov ste dve že čisto redki čednosti naših otrók. — Kako more li šola tem hudim oviram npravnega življenja pri šolskej mladini protiviti, da ne dospejo do vrhunca, ker bi bilo potem prepozno zdravila iskati zoper bolezni, katere bi se ne mogle več ozdraviti. Zoper te pregrehe ni družega zdravila, kakor to, da se že iz src malih otrók izkoreninijo divji izrastki, kateri potem zadušé naj lepše mladike npravnih čednosti; to se pa more le zgoditi z versko in npravno vzgojo. Ako je torej ustanovitev vzgojevalne šole očivita potreba današnjega časa, nastane drugo vprašanje: kako osnovati naše šole, da bodo v istini ob jednem vzgojevalnice in učilnice?

V tacih šolah se mora ves pouk tako urediti, da vstreza v vsem odgojevalnim zahtevam. Kaki pouk pa je vzgojevalen? Ako se mlad vojak pripravlja v vojaški šoli za izpit častnika, ali pa trgovinski mladenič v trgovinski šoli za trgovinsko skušnjo, se niti pri prvem, niti pri drugem ne vpraša po družem kakor po tem, jeli dotični človek naučil se, kar se zahteva od njega pri izpitu; tak pouk je nevzgojevalen. V takih šolah, v katerih se pripravljajo učenci le za posebne stroke — ter se le enostransko izobražujejo, se ne poučuje vzgojevalno. Ako se pa pri pouku gleda na splošno omiko, na vzgojo uma in volje in na oplemeničenje srca na versko npravnej podlogi, pravimo, da se taki otroci vzgojevalno poučujejo.

Naj višja naloga vzgoje je ta, da vzgojnik svojega rejenca napeljuje k pravosti, to je k vednemu hrepenenju po čednostih; ker je pa pravost bitstveno v volji, rečemo lahko tudi, da se volji posamezne osebe neizbrisljivo znamenje vtisne, da ostane v vseh slučajih jednaka, in da se potruži vsikdar dobro in pravo samostojno in dejansko izpolnovati. Taka volja ima pravni značaj; vzgoja takega značaja v otroku je naj višja naloga vzgojnikova, ker pripelje človeka na naj vzvišeno stopnjo omike in oplemeničenja, ter obsega vsestransko človeško izobraženje. Na voljo rejenca more vzgojnik na dva načina vplivati: neposrednje, recimo s pohvalo, z grajanjem, s kaznijo, s svarjenjem in z opominovanjem, z lepim vzgledom i. t. d. in posrednje, ako vse mišljenje rejenca napeljuje na to, da se razodeva v njem pri vsakej priložnosti tudi dejansko pravna volja; to more pa le na ta način doseči, ako vzgojevalno poučuje. On mora namreč učno stvarino in učni načrt po vzgojevalnem pouku tako urediti, da vpleta pravne nauke med učno stvarino. Ker pa gole misli, suhe besede in pojmovni (abstraktni) nauki o pravem življenju otroka ne morejo zanimivati, se mu mora pravni nauk na stvarni (konkretni) podlogi predstavljati, to je v podobi zgodovinskih slik, katere najdemo v svetem pismu, ali pa v posvetnej zgodovini. Za to porabi vzgojnik naj boljše basni, pravljice, pripovedke, povesti iz svetega pisma in zgodovine; one urijo razum, ker budé in razvijajo izkustveno (empirično), razmišljeno (spekulativno) in lepoznanstveno (estetično) zmožnost otročjo, ter morejo ob enem blažiti tudi srce, ker kažejo vzgojniku natančno pot, kako naj se goji v otroku versko pravno čutstvo, ki ima v srcu svoj sedež. Ta pouk se mora pa že začeti prve dni, ko pride otrok prvič v šolo; iz njega se otrok uči ljubezni in hvaležnosti do ljudi, pokorščine do staršev in učencov, zločnosti s svojimi součenci, resnicoljubnosti in poštenosti in vse pravne zapovedi spoznavati, z jedno besedo: s takimi nauki se vcepi v mlada otroška srca ljubezen do Boga in do bližnjega. Da se ne bode pa versko pravna stran v otroku na račun drugih duševnih zmožnosti izobraževala, se mora pouk tudi v drugih učnih stvarinah in predmetih s prvim zediniti in združiti v jedno ustrojno (organično) celoto, kar imenujemo sosredbo (koncentracijo) uka, toda ne v cepidlačnem (pedantičnem), ampak v pravem pomenu besede; da ne zmeče namreč učitelj pri pouku vse vprek, kar se zgodi, ako v jedni uri vse vednosti trpinči, od sto različnih reči govori, da n. pr. začne pri šolski mizi in pri slonu neha. Pri poučevanju mora vsak predmet svojo samostalnost obdržati tako, da, ako se n. pr. pri računstvu golobje in kure sešteva, se ne poučuje že prirodoslovje.

Konečno je pri vsej vzgoji vse le pri osebnih lastnostih in zmožnostih vzgojnikovih in pri v vzgledu, katere sam daje svojim rejencem, po prigovoru „qualis rex, talis grex“, kakoršen pastir, taka čreda.

Ljudskim vzgojnikom je torej sveta naloga izobraževati narod na versko pravnej podlogi. Po izreku: „poskusite vse, in kar je dobrega obdržite“, vzgojnik mora dobro preudariti in pomisliti, predno udobri kaki vzgojilni nasvèt in predno poprime se v vzgoji kakega pravila; on mora sam različne pregreške in zmote v vzgoji natančno opazovati, taiste brez skrbi očitno odkriti, njih vzroke pojasniti, ter prava sredstva nasvetovati, s katerimi bi se jim dalo v okom priti.

Vzgojniki! dobro si zapomnimo, da se pri vzgoji mladine ne dá in ne sme izkušati (eksperimentirati), ker je od dobre ali slabe izreje odvisna časna in večna sreča ali pa nesreča ne samo jedne same osebe, ampak vsega roda.

Anton Derganec.

Laž v šoli.

Ni je stvari, da bi človeku poučevanje tako grenilo, kakor občevanje z ljudmi, katerim ni verjeti na besedo. Takemu se vsak rad umika, nihče noče kaj z njim občevati,